

Tillsynsplan för gödselmedel på Åland 2024

Dnr: ÅLR 2024/2000

Datum: 19.3.2024

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Tillsynen av gödselmedel på Åland

Syftet med denna plan är att ge riktlinjer för den tillsyn av gödselmedel som administreras och verkställs av Ålands landskapsregerings jordbruksbyrå. Syftet med tillsynen är att säkerställa att de gödselmedel som släpps ut på marknaden uppfyller kraven och är säkra på så sätt att användningen av dessa inte ökar ansamlingen av tungmetaller i odlingsmarken eller den övriga omgivningen och inte heller utgör risk för människors, djurs eller växters hälsa. En anläggning som tillverkar eller tekniskt bearbetar animaliska biprodukter ska godkännas av landskapsregeringens miljöbyrå. Verksamheter som tillverkar gödselmedel ska anmälas till landskapsregeringens jordbruksbyrå.

I denna plan för tillsynen har beaktats lagar och förordningar som stipulerar övervakningen av gödselmedel.

Dessa är bl.a.

- Lag om gödselmedel 2022/711 tillämpas på Åland som landskapslag 2023:73
- "Övergångsförordningen" Landskapsförordning på Åland om tillämpning av riksförfattningar om gödselmedel (2022:51)
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1009 reglerar tillhandahållandet på marknaden av EU-gödselprodukter
- Biproduktförordning (EG) nr 1069/2009

En ny Landskapslag 2023:73 om tillämpningen av lagen om gödselmedel är antagen på Åland. Även den så kallade fosforförordningen är antagen: Landskapsförordning 2023:75 om tillämpning på Åland av statsrådets förordning om användning av gödselprodukter och naturgödsel som innehåller fosfor.

FFS 964/2023 Jord- och skogsbruksministeriets förordning om gödselprodukter samt FFS 965/2023 om bedrivande av tillsyn av verksamhet som gäller gödselprodukter trädde också i kraft under 2023.

Lagstiftningen reglerar tillverkning, utsläppande på marknaden, import och export av gödselmedel. Med gödselmedel avses oorganiska och organiska gödselmedel, kalkningsämnen, växtunderlag, jordförbättringsmedel och mikrobpreparat. En produkt omfattas av lagen om gödselmedel om den används inom jordbruk, skogsbruk eller trädgårdsodling, landskapsarkitektur eller grönområdesbyggande.

Aktörernas ansvar

Innan tillverkningen eller marknadsföringen av ett gödselmedel inleds ska företagaren göra en anmälan till Ålands landskapsregering om att verksamheten inleds. Till anmälan fogas en beskrivning av hur verksamheten är organiserad, varudeklarationer för gödselmedlen och en skriftlig egenkontrollplan. Förändringar i verksamheten och nedläggning av verksamheten ska också anmälas skriftligen. Anmälningsskyldigheten gäller inte dem som enbart har parti- eller detaljhandelsverksamhet eller endast lagrar, transporterar eller använder gödselmedel eller råvaror till sådana.

Den som tillverkar, marknadsför, säljer gödselmedel ska föra bok så att produkterna säkert kan spåras. I registret ska föras in inköp av gödselmedel och råvaror till sådana, deras ursprung, hur mycket gödselmedel

och råvaror som har bearbetats tekniskt och tillverkats, försäljningar och andra överlåtelser av gödselafabrikat och råvaror till sådana samt lagringsplatser. I registret ska dessutom antecknas mängderna importerade och exporterade gödselmedel och råvaror till sådana.

Lagen förutsätter att alla aktörer har ordnat med egenkontroll och nödvändig regelbunden provtagning. Alla aktörer som tillverkar eller bearbetar gödselmedel ska årligen rapportera in varudeklarationer och tillverkade och sålda mängder. För detta ska en årsanmälningsblankett användas. Blanketten ska inlämnas innan utgången av januari påföljande år.

Från och med 2023 kommer gödselmedlen delas in i komponentmaterialkategorier i enlighet med EU:s förordning. Det är dock möjligt att sälja gödselmedel tillverkade enligt produktmedelskategorier till slutet av år 2024.

Landskapsregeringens uppgifter

Ålands landskapsregering ska vid behov ge verksamhetsutövarna anvisningar angående iakttagandet av de krav som ställs i gödselmedelförordningen samt lagen om gödselmedel. Ålands landskapsregering ska föra ett tillsynsregister över tillverkare och vilken typ av gödselmedel de tillverkar, samt för miljöbyråns del göra godkännandekontroller av nystartade anläggningar som hanterar animaliska biprodukter.

Landskapsregeringen ska även göra objektiva, regelbundna (årliga) inspektioner där egenkontrollen övervakas. Dessutom kan prov tas hos aktörerna. Urvalet av kontrollobjekten görs enligt en riskbedömning, där kalkningsmedel löper låg risk och ekologisk gödsel klassas som hög risk, liksom hygien i biogas- och kompostanläggningar. I Finland inspekteras och tas prov hos ca 25 % av aktörerna, Ålands landskapsregering siktar också mot 25 % (ungefär 1 aktör i året).

Inspektören från jordbruksbyrån har rätt att få tillträde till platser där gödselafabrikat eller råvaror till sådana samt handlingar som gäller dem hanteras, används eller förvaras. Hen får även inspektera transportmedel, verksamhetsutövarens bokföring samt ta nödvändiga prov av råvaror till gödselafabrikat och av gödselafabrikat. Kontroller och provtagningar utförda av jordbruksbyrån är avgiftsfria för verksamhetsutövaren.

Ålands landskapsregering kan förbjuda att ett gödselafabrikat eller en råvara till ett sådant släpps ut på marknaden om det upptäcks att gödselafabrikatet inte uppfyller de föreskrivna kraven. Det kan bestämmas att de förbjudna produkterna ska bearbetas, förstöras eller återsändas (vid import).

Årsrapport 2023

År 2023 fanns fyra registrerade aktörer för tillverkning av godkända gödselafabrikat.

Det var gödselmedel av följande slag:

- Kompost (anläggning godkänd av miljöbyrån)
- Biogödsel rötrest (2 anläggningar, godkända av miljöbyrån)
- Återvinning av pulversläckare

I november 2023 begärde landskapsregeringen in årsanmälningar från samtliga registrerade aktörer. Dessa skulle lämnas in innan utgången av januari 2024. En aktör hade inte överlåtit eller sålt produkter under året.

Innan deras produkt släpps ut på marknaden behöver produkten analyseras och varudeklarationen uppdateras. Två aktörer fick en uppmaning att ta prov på skadegörare och att uppvisa provsvaret för inspektören på jordbruksbyrån innan utsläppande på marknaden.

På hösten skickades det ut ett informationsbrev om den nya gödselmedelslagstiftningen till alla gödselmedelsaktörer.

Inga förhandsanmälningar av importerade gödselmedel inkom under 2023.

Ett tillstånd gällande ett gödslingsförsök med biogödsel beviljades.

Generella målsättningar

Målsättningen inom området av tillsyn av gödselmedel är att de gödselmedel som släpps ut på marknaden är rena och säkra. Det primära ansvaret för gödselmedelens säkerhet ligger hos verksamhetsutövaren som tillverkar, tekniskt bearbetar, släpper ut på marknaden och importerar gödselmedel. Spårbarheten säkerställs av verksamhetsutövarens skyldighet att föra journal över varifrån råvarorna till gödselmedel kommer ifrån och vart gödselmedel levereras, d.v.s. "ett steg bakåt och ett steg framåt".

Tillsynsplan 2024

- Årsanmälningar från registrerade aktörer ska återigen begäras in när året närmar sig sitt slut (helst inom november månad). Med den nya lagstiftningen blir årsrapporteringen inte längre lika omfattande och en rapport om genomförandet av egenkontroll behöver inte i fortsättningen lämnas in. Det ska dock fortfarande föras journal över uppföljning av egenkontrollen och den ska på begäran lämnas in.
- Nya verksamheter ska löpande utredas och vid behov godkännas
- Om landskapet får kännedom om aktörer som potentiellt borde vara registrerade eller andra regelbrott ska dessa utredas
- Lantbruksinspektören ska vid behov utreda möjligheten för handräddning från fastlandet gällande provtagning
- Lantbruksinspektören ska skola sig/läsa på om det nya kontrollsystemet och informera aktörerna via hemsida och vid behov via brev
- Tillsynsplan, register och blanketter behöver uppdateras i enlighet med den nya lagstiftningen
- Lantbruksinspektören behöver även sätta sig in i ny lagstiftning gällande marknadskontroll av gödselmedel (fosforförordningens kontroll av grönytor ska påbörjas 2027)

Fastställd den 19.3.2024

Vik. byråchef

Leif Franzell

Vik. lantbruksinspektör

Katarina Rehnström